

KIRJALLISUUTTA

Lukeminen ja elämäntapa

Eskola, Antti, Kirjojen lukeminen, toiminta, elämäntapa — yhteiskuntatieteiden 70-luvun metodologinen murros »Lukeminen Suomessa» -projektista käsin nähtynä. Tampere 1980 (UDK ry:n tieteellinen julkaisusarja n:o 11). 43 s.

Antti Eskola on tunnettu sosiaalitieteiden yhteenvetäjä, joka herkästi pyrkii soveltamaan uusia aineksia vanhoihin teorioihin. Hänen monisteensa kirjojen lukemisesta on suorastaan malliesimerkki tästä: mainio esitys siitä miten lukemistutkimuksessa voidaan siirtyä yksinkertaisesta »ketkä lukevat, mitä ja kuinka paljon» -kysymyksenasettelusta yhteiskunnan kokonaisrakenteellisiin esityksiin joissa talouden ja sosiaalisen kategoriat sekoittuvat.

On ehkä tyylikeino korostaa »tavanomaisen» lukemistutkimuksen ikävyyttä verrattuna muunlaisiin perspektiiveihin, mutta silti on myönnettävä että Eskolan esimerkki tarjoaa hyvän pohjan juuri 70-luvun metodologisen murroksen tarkastelulle. Enkä tiedä, onko Eskola tahallaan saanut aikaan vaikutelman, että itse asiassa kehityskaaren keskivaihe — se jossa tarkasteltiin konkreettisesti yksilöiden elämäntapoihin liittyviä eroja — on kaikkein mielenkiintoisin ja yhtenäisin vaihe.

Joka tapauksessa tekstin loppuosa — elämäntavan yhdistäminen rakennetekijöihin, Seven, Ottomeyerin ym. tarkastelujen yhdistely — jättää kovin hataran vaikutelman, kun taas ikään ja koulutukseen ankkuroituvat lukemisharrastuksen tarkastelut ovat erittäin tiukasti ja kiinnostavasti esitettyjä.

Loppupuolellahan lukeminen oikeastaan häviää melkein kokonaan laajempien kysymyksenasettelujen alle. Mutta sitä ennen Eskola pääsee pohittamaan elämäntavantutkimuksen avainongelmia esitellessään lukemistutkimuksen Gordionin solmun leikkausta eli sitä, että selitämme lukemisen tai lukemattomuuden elämäntavasta johtuvaksi. Eskolan mieleen vyöryy kokonainen joukko tärkeitä kysymyksiä elämäntavan yhtenäisyydestä, lukevan työlläisen elämäntavan olemassaolosta, elämäntavan vaihtamisesta, perheenjäsenten elämäntapojen erilaisuudesta.

On kovin harmillista että hän jättää nämä asiat kysymyksiksi. Jos olettaa — mikä ei ole ongelmantonta — että lukeminen heijastaa määrättyä elämäntapaa, niin lukemistutkija pystyy toki vastaamaan useimpiin Eskolan esittämistä kysymyksistä. Sivistyneistöllä näyttäisi olevan eriytyneitä elämäntapoja, lukeva työläinen on anomalia, ei elämäntyyppi, ihmiset vaihtavat elämänsä aikana elämäntapaa useita kertoja jne. Mutta ehkä nämä ovat spekulatiivisia väittämiä, joihin Eskolan kaltaisen tarkka ja huolellinen tutkijatyyppi ei halua ryhtyä. Elämäntapatutkimus saattaa kiehtoa häntä, mutta vain etäältä katsottuna. Omia näppejään ei Eskola ryhdy polttamaan.

On ehkä vertauskuvallista, että Sosiologia-lehdessä jokin aika sitten ilmestyneessä elämäntapanumerossa Eskolan panos oli Eugene O'Neillin näytelmän elämäntapamallien tarkastelu. Siis kohde, jossa aineiston luotettavuudesta ja teorian tieteellisyydestä ei tarvitse huolehtia. Kuriositeettina voi mainita, että samantapaisen ratkaisun teki Norman K. Denzin, toinen metodimies, pohtiessaan elämäkertoja Meksikon Sosiologikongressissa. Hänen lähteenään oli vain Faulkner, ehkä vieläkin surrealistisempi elämäkertojen kehittelijä.

J P Roos

Metodologista ydintä kirjastotieteessä ja informatiikassa

Busha, Charles H. & Harter, Stephen P., Research methods in librarianship. Techniques and interpretation. New York 1980. 417 s.

Nicholas, David & Ritchie, Maureen, Literature and bibliometrics. London 1978, 183 s.

Rosengren, Karl Erik (ed.), Advances in content analysis. Sage annual reviews of communication research. Vol. 9. London 1981. 283 s.

Tiedeyhteisö on tarkka siitä kuinka tiedettä ja tutkimusta on lupa tehdä ts. mitkä ovat ne pelisäännöt, joita tutkimusta tehtäessä on noudatettava tai noudatetaan. Tutkimuksen metodologia on ammattitaidon ydintä, jonka hallitseminen on tutkijalle välttämätöntä. Tutkimuksen metodologia ei kuitenkaan ole ammattisalaisuus, päinvastoin se on jatkuvan ja kovan julkisen arvioinnin ja kritiikin kohteena. Koska tiede ei ole sama tänään kuin eilen, ei myöskään metodologiassa ole yhtä ja oikeaa sääntöä, jonka opiskelulla tulisi tutkijaksi tai oppisi tutkimuksia kriittisellä silmällä lukemaan. Sääntöjä on kymmeniä eli on olemassa ohjeiden ja lähestymistapojen järjestelmä joka on sidottu tiede- ja tutkimuskokonaisuuteen — yhtä ei voi ymmärtää ilman toista. Niinpä on välttämätöntä paitsi tutkijalle myös tutkimustulosten käyttäjälle/lukijalle seurata kuinka kulloinkin tutkimusta tehdään ja mitä oppeja noudatetaan. Tutkimusten tulokset kun ovat ratkaisevasti riippuvaisia siitä, millä keinoin tuloksiin on päästy. Falskeilla keinoilla ja tutkimustavoilla syntyy falskia tut-